Lieta Nr. A420219216
SKA-1267/2017
Administratīvo lietu departaments

Latvijas Republikas Augstākā tiesa
SPRIEDUMS
Rīgā 2017.gada 4.augustā

Augstākās tiesas tiesnešu kolēģija šādā sastāvā:
tiesnese Veronika Krūmiņa
tiesnese Anita Kovaļevska
tiesnese Ieva Višķere

rīcības sēdē izskatīja pieteicējas /pers. B/ kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2017.gada 27.aprīļa spriedumu administratīvajā lietā, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. B/ pieteikumu par Rīgas bāriņtiesas 2016.gada 2.marta lēmuma Nr. 1-6/453 atcelšanu un labvēlīga administratīvā akta izdošanu.

Aprakstošā daļa

[1] Administratīvā apgabaltiesa ar 2017.gada 27.aprīļa spriedumu noraidīja pieteicējas pieteikumu par Rīgas bāriņtiesas 2016.gada 2.marta lēmuma Nr. 1-6/453 atcelšanu un labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicēja tiktu iecelta par brāļa /pers. C/ aizgādni. Spriedums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

Bāriņtiesa saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 40.panta pirmās daļas 1.punktu bija izvērtējusi Civillikuma 355. un 235.pantā noteiktos priekšnoteikumus aizgādņu iecelšanai un bija pamatoti secinājusi, ka /pers. C/ interesēs nav iecelt pieteicēju par /pers. C/ aizgādni. Šāds bāriņtiesas secinājums izriet no lietā iegūtajiem pierādījumiem. Lai arī pieteicēja ir /pers. C/ māsa, tomēr pieteicējas rīcība nav vērsta uz /pers. C/ interešu aizsardzību, tostarp saprātīgu mantas pārvaldību, par ko tostarp liecina pieteicējas rīcība /pers. C/ izslēgšanā no mantojuma. Turklāt pieteicēja atšķirībā no /pers. D/ kopumā nekad nav izrādījusi interesi rūpēties par /pers. C/.

Uzklausot arī pašu /pers. C/ tiesas sēdē, /pers. C/ kā tuvāku un uzticamāku norādīja /pers. D/, nevis pieteicēju. Turklāt nav saskatāms šķērslis minētās personas uzklausīšanai tiesas sēdē, tā kā konkrētā jautājumā personas rīcībspēja nav ierobežota, kā arī personas uzklausīšana nekādā veidā personai nekaitē. Turklāt arī no bāriņtiesas noskaidrotajiem apstākļiem izriet, ka /pers. C/ labāk saprotas ar māsīcām, tostarp /pers. D/, nekā pieteicēju.

Savukārt /pers. D/ ir rūpējusies par /pers. C/ un viņas rīcība ir bijusi vērsta uz /pers. C/ interešu aizsardzību. Tāpēc bāriņtiesa pamatoti secināja, ka par /pers. C/ aizgādni ir ieceļama /pers. D/.

[2] Par apgabaltiesas spriedumu pieteicēja iesniegusi kasācijas sūdzību, kas pamatota ar to, ka apgabaltiesa pretēji Administratīvā procesa likuma 250.pantam nav norādījusi materiālo tiesību normas, kuras pieļauj personai sniegt tiesā viedokli, ja tiesu psihiatriskās ekspertīzes atzinumā konstatēta šīs personas vidēji smaga garīgā atpalicība, kādēļ personai ir zudusi lielākā daļa spēju un tā nespēj saprast savas rīcības nozīmi un to vadīt.

Minētās tiesību normas pārkāpumu kasatore saskata arī apstāklī, ka apgabaltiesa nav piešķīrusi vērību tam, ka /pers. C/ finanšu līdzekļu izlietošanas laikā /pers. D/ nav bijusi iecelta ne par viņa aizgādni, ne saņēmusi pilnvarojumu līdzekļus izlietot, bet izlietojusi līdzekļus savām vajadzībām.

Motīvu daļa

[3] Pieteicēja uzskata, ka tiesa nevarēja uzklausīt tiesas sēdē /pers. C/, kuram tiesu konstatēti vidēji smagi garīgās veselības traucējumi.

Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 92.pantu ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Tiesību uz taisnīgu ietver personas tiesības izteikties to skarošā tiesas procesā.

/pers. C/ konkrētajā lietā ir piešķirts trešās personas statuss, tā kā nolēmums lietā skars šīs personas tiesības un tiesiskās intereses. Tādējādi /pers. C/ kā procesa dalībnieks saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 145. un 146.pantu var izmantot visas tam piešķirtās procesuālās tiesības, tostarp piedalīties un izteikties tiesas sēdē.

Arī tiesiskajā regulējumā, kas tieši attiecas uz aizgādnības jautājumiem, ir skaidri noregulēts konkrētais jautājums. Tā atbilstoši Civillikuma 355.pantam bāriņtiesai, kura pēc tiesas sprieduma ieceļ aizgādņus pār pilngadīgajiem, ir jānoskaidro personas viedoklis par ieceļamo aizgādni, ja vien šī persona spēj to formulēt. Aizgādnībā esošās personas viedoklis jāņem vērā, ja vien tas neapdraud pašas personas labklājību, veselību, dzīvību vai citas intereses. Savukārt no Civillikuma 356.[1] panta izriet, ka persona nav ierobežojama personiskajās nemantiskajās tiesībās, kā arī aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses iestādēs un tiesā saistībā ar tās rīcībspējas un brīvības ierobežojumiem, domstarpībām, strīdiem ar aizgādni un aizgādņa iecelšanu un atcelšanu. No minētā tiesiskā regulējuma izriet, ka personai, pār kuru nodibināma aizgādnība, ir tiesības īstenot procesuālās tiesības procesā par aizgādņa iecelšanu.

Arī starptautiskajos tiesību aktos, kā piemēram, Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām, kas akcentē personu ar invaliditāti tiesības un kuru Latvija ir ratificējusi, 13.pants paredz, ka dalībvalstis nodrošina efektīvu tiesas pieejamību personām ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem, tostarp nodrošinot procesuālus un vecumam atbilstošus pielāgojumus, lai atvieglotu viņu kā tiešu un netiešu procesa dalībnieku, tostarp kā liecinieku, lomu visās tiesvedības stadijās, tostarp izmeklēšanas un citās pirmstiesas stadijās.

Tāpat Apvienoto Nāciju Organizācija un Eiropas Padome ir pieņēmušas vairākas rekomendācijas un principus, kurām, lai gan nav juridiski saistoša spēka, tomēr ir liela nozīme personu ar garīga rakstura traucējiem tiesību nodrošināšanā (*piemēram, Apvienoto Nāciju Organizācijas principus*

personu ar garīga rakstura traucējumiem aizsardzībai un garīgās veselības aprūpes uzlabošanai (pieņemti 1991.gadā), Eiropas Padomes rekomendāciju Nr. REC (2004) 10 attiecībā uz personu ar garīga rakstura traucējumiem cilvēktiesību un cieņas aizsardzību (pieņemta 2004.gadā)). Tā atbilstoši Apvienoto Nāciju Organizācijas minēto principu personu ar garīga rakstura traucējumiem aizsardzībai un garīgās veselības aprūpes uzlabošanai 18.principa 5. un 6.punktam personai ar garīga rakstura traucējumiem ir jābūt tiesīgai būt klāt, piedalīties un tikt uzklausītai personīgi jebkurā lietas izskatīšanā, kā arī, ja pati persona vai tās pārstāvis pieprasa šādas personas klātbūtni lietas izskatīšanā, persona ir jāpielaiž, ja vien šīs personas klātbūtne nerada nopietnu ļaunumu pacienta veselībai vai neapdraud citu drošību.

No iepriekš minētā nepārprotami izriet personu ar garīga rakstura traucējumiem, tostarp /pers. C/ tiesības piedalīties tiesas sēdē un tikt uzklausītam, tā kā konkrētajā lietā tiek izlemti jautājumi, kas tieši ietekmē šīs personas turpmāko dzīvi, proti, tiek lemts jautājums par personu, kura /pers. C/ sniegs atbalstu un nodrošinās tās tiesību aizsardzību.

Vienlaikus ne rajona tiesa, ne apgabaltiesa /pers. C/ viedoklim lietā nepiešķīra izšķirošu nozīmi jautājumā par to, kura persona ieceļama par aizgādni, tā kā tiesa secināja, ka lietā ir pietiekami citi pierādījumi lietas izšķiršanai. Minētās personas viedoklis tiesai deva kopumā ieskatu lietā iesaistīto konkrēto personu savstarpējās attiecībās, tostarp kā /pers. C/ uztver un attiecas pret pieteicēju un /pers. D/. Tādējādi /pers. C/ uzklausīšana tiesas sēdē pretēji kasatores ieskatam nevarēja novest pie lietas nepareizas izspriešanas.

[4] Savukārt, vērtējot, vai /pers. D/ ir piemērota aizgādņa pienākumu veikšanai, apgabaltiesa, tostarp pievienojoties rajona tiesas sprieduma argumentācijai, vērtēja /pers. D/ un citu māsīcu rīcību ar /pers. C/ finanšu līdzekļiem un konstatēja, ka konkrētā rīcība ir bijusi /pers. C/ interesēs. Lietas izskatīšanas priekšmets ir par to, kura persona kā aizgādnis vislabāk spēj īstenot /pers. C/ tiesības un intereses, un apgabaltiesa, izvērtējot pierādījumus lietā, ir atzinusi, ka šīs intereses var nodrošināt /pers. D/, bet nevar nodrošināt pieteicēja.

Tāpēc lietā nav izšķirošas nozīmes kasatores norādītajam apstāklim, ka laikā, kad /pers. D/ un citas māsīcas rīkojās ar /pers. C/ finanšu līdzekļiem, /pers. D/ vēl nebija /pers. C/ aizgādne un nebija pilnvarota rīkoties ar viņa finanšu līdzekļiem. Kā konstatējusi apgabaltiesa, tieši /pers. D/ un pārējo /pers. C/ māsīcu rīcības rezultātā, tā kā viņas pastāvīgi bija rūpējušās par /pers. C/, vispār ir bijis iespējams /pers. C/ saņemt savu mantojuma (finanšu līdzekļu) daļu, kā arī finanšu līdzekļu daļējs izlietojums ir bijis saistīts ar nekustamo īpašumu un /pers. C/, nevis /pers. D/ vajadzībām. Tas nozīmē, ka /pers. D/ ar savu rīcību ir tieši veicinājusi /pers. C/ interešu aizsardzību.

Līdz ar to šis kasācijas sūdzības arguments acīmredzami ir nepamatots.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta pirmās daļas 1.punktu un 351.pantu, Augstākā tiesa

nosprieda

Atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2017.gada 27.aprīļa spriedumu, bet /pers. B/ kasācijas sūdzību noraidīt.
Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnese V. Krūmiņa

Tiesnese A. Kovaļevska

Tiesnese I. Višķere